

ཀྲ་པོ་ལྷ་མོ་པུ་ལྷ་མོ་
ལྷ་མོ་པུ་ལྷ་མོ་

ལྷ་མོ་པུ་ལྷ་མོ་པུ་ལྷ་མོ་
ལྷ་མོ་པུ་ལྷ་མོ་པུ་ལྷ་མོ་

ཁྱད་པོ་གཤམ་བཟུང་ཆེད་མཁུན།

ནམ་ཐུལ་ཆེ་མིང་གིས་བསྐྱབས།

ཕྱང་གི་ཁྱད་པོ་གཤམ་བཟུང་ཆེད་མཁུན་ཁྱད་པོ།

མདུན་ཤོག་རྩལ་འགོད་པ་ལུས་ཅན་ཞུང་།
དཔེ་མཛོག་འགན་འཁུར་པ་འཁུད་མ་ཐར།

ཐང་ཡིག་བད་རྟིང་ཆེག་མཛོད།

*

ནམ་རྒྱལ་ཆེ་རིང་གིས་བསྒྲིགས།

ཀྲང་གིའི་ཐོད་རིག་པ་དཔེ་སྐྱོན་ཁང་གིས་བསྐྱོན།
མཚམས་ཁོང་ཆེན་ཞིན་ཏུ་དཔེ་ཆོང་ཁང་གིས་བཞུ།
པེ་ཅིན་ཉིལ་ཏུན་ཏི་ཞིན་པར་ཁང་གིས་དཔར་བཅུ།

2001ལོའི་ཟླ་7པར་ཐོག་མར་བཏོན།

ISBN7—80057—519—5/H • 3

དེབ་རེར་སྒྲིང་། 28.50

前 言

这部《古藏文词典》，是供藏学工作者学习、翻译和研究古藏文文献典籍时查阅古词的工具书，全书共收古藏文词汇约计一万多条，是一部中型的藏文词书。收集在本词典中的词目，包括字、词、词组等，都是藏文“厘定”新语之前的古词。因此，也可以说是一部断代的词书。

这部词典的收词范围，主要是摘录于巴黎法国国家图书馆的敦煌卷本《藏文文献》影印本(Choix de Documents Tibétains Conservés à la Bibliothèque Nationale)第一卷和第二卷，新疆米兰出土的藏文本简和各地现存的一些古碑文，律经(འཇམ་དཔལ་འཁོར་ལོ་)佛典以及古藏文词书《丁香帐》等书，《藏汉大辞典》中的一些古词也收集在内。另外，还从托玛斯(F·W·THOMAS)所编《关于新疆的藏文文献集》(Tibetan Literary Texts and Documents Concerning Chinese Turkestan)第三册(词汇部分)和第四册(人名、地名索引)等文献资料中也摘录了一部分词汇，对所收的词目经过整理、翻译、校勘和精选，最

后编纂成这部《古藏文词典》。古藏文词目的翻译,除佛学名词术语仍按照传统的译法译注外,都采取简明易懂的译法,对一些难解之词作了简要的汉藏文注释,以利于读者参阅。

在藏文的工具书中,古藏文的词书也早有问世,其中最著名的如藏人仁钦札西所著《丁香帐》(ཁི་ཤིང་ཁུ་ཁ་)等。但是,这些词书都是收词很少,编排既不严谨,又不科学,有的甚至未经整理编排就刻板印刷的,实际上只是一个读书笔记,在使用上对读者极为不便,不能完全堪任良师益友的作用。为了广大藏学工作者在学习、翻译和研究古藏文文献典籍时查阅方便,尽可能多解决一些疑难问题,《古藏文词典》首先在收词上比同类词典多,在编排上虽然仍按藏文字母的音序排列,但吸收了前人所编词书的优点,改进了不足之处,使本词典编排更加严谨,更趋于科学性,待本书出版后,希望有助于广大读者,得到预期的效果。

我在学习和研究古藏文的过程中,深感阅读文献古籍时对一些藏文语词的难解,但又没有一部释难的工具书,实为不便,鉴于这种原因,便萌发了编纂一部古藏文词书的想法。一九七八年我参加了《藏汉大辞典》的编纂工作,具体承担了古藏文词条的收集和翻译。从那时起,我便有目的地收集古藏文词汇,在以后的十多年中,我从木简、碑文和古藏文词书中摘录了一万多条词汇,在此基础上,于一九九一

年将编纂《古藏文词典》一书订入科研计划,开始从巴黎影印的《藏文文献》中摘录和翻译词条,经过两年的努力,摘录了一万四千多条词汇,连同以前收录的词汇,共收录了两万七千多条词汇,经过取舍,最后精选为一万多条。在实施计划的最后一年里,对精选的词目作了编排、校勘、审定、清稿等极为艰苦细致的工作,到一九九三年底,完成了全书的编写任务。

我在编写这部词典时,遇到了不少困难,请教过一些著名藏学家,得到了他们的热情帮助。收入本词典的一部分词目是经过我的老师东噶·洛桑赤列先生审定的。收集在本书中的另一部分词目,即摘自托玛斯所编《关于新疆的藏文文献集》等英、法文书籍中的词汇,得到了中国社会科学院民族研究所研究员柳陞祺先生的修改和已故本所研究员金鹏先生的修改审定,在此一并表示谢意。词书的编纂,本来就是一项艰苦细致的工作,编纂这种古藏文词典又苦于无范例可寻,可参考的资料甚少,所以难度更大。为了力求减少书中的谬误,虽经多方查阅资料,请教专家学者,尽了最大的努力,但仍经验不足,加之个人水平有限,差错和疏漏之处定会不少,恳请读者批评指正。

编 者

凡 例

一·本词典共收录古藏文词目(包括出现在古文献资料中的少量梵文词汇和早期的汉语借词)一万零一百多条。

二·词目的排列:为了读者查阅方便,本词典仍然采用以藏文正字书上传统的排列音序排列的。但注意吸收了各家的优点,在编排上力求严谨、规范。

1. 词目后边是新词对照,其后是藏文古词的原有例句或新词的解释,最后是汉译和汉注。

如:

དོག་ ཐོག་ ཅེ་མའི་མིང་། 顶,尖,尖端。

又如:

ཐ་ཐུང་། ཐ་ཐུང་། དབྱིད་སྤྱི་ཐ་ཐུང་།

(དབྱིད་ཟླ་ཐ་ཐུང་)། 最末,末尾,如季春(藏历三月)。

2. 凡带有小“འ”,强音字“ད”和ཨ带“ཡ”下加字等古藏文构词特点的词目,都配有现代词对照,然后是藏汉文例句或注释。如:

(1) ལའ། ལ། རིའི་ལ། 山(可翻越的山岭), 山坡(一般指有路的山)。

(2) གུར་ད། གུར། ཁ་དྲག་གུར་ཟིན་པ་ལྟ་བུ།
变, 转变, 如颜色已变。

(3) མི། མི། 人。

(4) སྐ་བ། སྐ་བ་ཉི། རྣམ་མཁའི་སྐ་བ་ལྟ་བུ།
月, 天空的月亮。

3. 古藏文词目中的反写“ཨ”，与正写“ཨ”的作用一样，它不区别词意，为了便于排印，凡本词典所收词目中出现的反写“ཨ”，一律按正写“ཨ”标写。

4. 梵文词无前、后加等字，排列时以第一个字母的音序按藏文的传统习惯排列。

如：

ཀལ། ཀང་ཀ། ཏུར་གྱི་བྱ་ཞེས་རྩ་བཅས་གྱི་

བྱ། 食尸鸟，一种吃死尸的鸟。

5. 凡词目不同，其词意和注释相同者，都采用(注同上)、(见下)或(见)的省略式。

如：

ཀ་བཀོལ་མ། ཀ་ཀོལ་མ་དང་འདྲའོ། 注

同上。ཀོས་ཐག། ཀོས་ཐག་པ་དང་འདྲའོ།

见下。ཀ་ཐེད། ཀ་ཐེད་དང་འདྲཱ། 见

ཀ་ཐེད།

三、词目的翻译和注释：

1. 在词目中仅有一条词目而没有注释和例句的，只在词目之后以新词对照，译出汉意。

如：

བསྐད་བྱ། གཞིད་བྱ། 被审，应忍。

2. 在一条词目中，凡具有几层含义的词，藏文用“和”字或“或”字连接起来，在汉文的译注里，为了层次分明，按照汉文的习惯用“1.”，“2.”等数码分条标出。

如：

བཅར་བ། དམ་པོར་བཞེབས་པ་ལམ་……

བཅོམ་པོ། 1. 紧靠，挨紧。2. 毁，击毁。

3. 对一些比较难理解或容易误解的字词，如佛学名词术语等，仍然按传统的译法，以免产生歧义，并参考佛学典籍作了一些注释。

四、本词典的略语有：

(藻) 藻饰词。

(佛) 佛学名词术语。

(梵) 梵语借词。

(敬) 藏语敬语词

(汉) 汉语借词。

(未详) 表示词目的含义尚不清楚。

དཀར་ཆག

目 录

འགོ་བརྗོད།	前言	(1)
ཐོག་སྟངས།	凡例	(4)
ཚིག་མཛོད་དངོས།		(1—607)
ཀ		(1)
ཁ		(42)
ག		(71)
ང		(117)
ཅ		(130)
ཆ		(144)
ཇ		(165)
ཉ		(176)

ཏ	 (198)
ཐ	 (223)
ད	 (242)
ན	 (277)
པ	 (299)
ཕ	 (324)
བ	 (346)
མ	 (388)
ཙ	 (426)
མ་	 (441)
ཎ	 (457)
ཛ	 (463)
ཞ	 (465)
ཟ	 (481)
ང	 (494)
ཡ	 (502)
ར	 (523)

ལ		(540)
ཤ		(552)
ས		(566)
ཏ		(594)
ཙ		(602)
བོད་ཡིག་ཐ་སྟད་འཆལ་བདེའི་ཀ་ཕྱིང་།	藏文音序索引	
.....		(608)

ཀ་དག གདོད་མ་སྟེ། དང་……

ཕྱི་མ་སྟེ། མའི་མིང་། 原
始，固有；最初，开始。

ཀ་དམ་ལ། ཤིང་ཆོགས་ཅན་……

ཏི་ཤིང་དང་ཆུ་སྐྱར་སྟེ།
ལའང་འཇུག ཀློང་(藻)。

1. 树名(迦丹波、迦淡闻)。

2. 鸥(一种捕鱼的水鸟)。

ཀ་ན་ཀ་མུ་ནི་གསེར་ཐུབ་……

བམ་འོད་སྤང་(ཉན་ཐོས་
འོད་སྤང་ཆེན་པོའི་མིང་།)

[梵]拘那含牟尼，金寂
佛；迦叶(声闻大迦叶)。

ཀ་པི་ལ་ན། ཀ་པི་ལ་ན། 和田

一佛塔名，名为宰睹波
佛。

ཀ་པེད། ཤིང་རྟོག་ཁོག་སྟེ་……

ཞིག་སྟེ། ཆུང་བ་(མོ་……

རིགས་)ལ་བེལ་བ་དང་།

ཆེ་བ་(མོ་རིགས་)ལ་ཆག་

ཆང་ཀྱ་བ་ཟེར། 空心果，

小的(雌类)叫木苹果，大的
(雄类)叫瓜，或曰葫芦。

ཀ་པོར། ཀ་པོར་རམ་ག་ཕུར་

གྱི་མིང་། 冰片，樟脑，又名
龙脑。

ཀ་བ་དབལ་རྩེགས། འཕན་

ཡུལ་པ་སྐྱ་བ་དབལ་……

བརྩེགས་ཏེ། བྱི་སྤང་ཞེ་

བཅན་སྐབས་སུ་བྱུང་བའི་

མོ་སྤྱོད་པ་སྐྱ་ཅན་ཞང་……

གསུམ་གྱི་ཡ་གྲུལ་ཞིག ཤྱོད་

地人噶哇白则，为吐蕃王
赤松德赞时的著名译师
噶、焦、祥三译师之一。

ཀ་བ་ལི། དཔེ་ཆ་འཛོགས་པའི་

སྟེ། ཀ་ལིའི་མིང་། 书匣，
盛书器。

ཀ་པེད། ཀ་པེད་དང་འདྲའོ།

见ཀ་པེད།

ཀ་བྱེད། གཏམ་སྐྱ་བ་དང་……

བསྐྱུས་པ་ལ་འཇུག 1. 说
话，发言。 2. 收集，聚集。

ཀ་མ་ལ། མེ་རྟོག་པད་མའམ་

པད་མ་སྟེ། ཕྱི་འདབ་མ་

བརྒྱད་པ་ལའང་ཟེར།

[梵]莲花，又名八瓣青莲花。

ཀ་མེད། ཐབས་མེད་པ།
དཔེར་ན་མི་འགྲོ་ཀ་མེད་

ཉྱ་བྱ། 无法，没有办法。

ཀ་མེད། ཀ་མེད་དང་འདྲའོ།
注同上。

ཀ་ཅ་ལིན་ད། དར་འཇམ་པོ།
ཀ་ཅ་ལིན་ཞེས་པའི་ཡུལ་
ནས་བྱང་བའི་དར་འཇམ་
པོ་ཞིག [梵]软绸，迦遮邻
底迦之地所产的一种软
绸。

ཀ་འཇིན། ལ་འཇིན། འཇོ་
འཇིན་ནམ་གྲོགས་འཇིན།
མྱེང་གྲོགས་སམ་རྟགས་……
རམ་བྱེད་པ་སྟགས་ལ་……
འབྱུག 随顺，益友；扶助，
帮助。

ཀ་ར་མྱི་ར། གསོད་རྟགས་ཀྱི་
མེ་རྟག་མྱེ་རིུ་ལྷག་པ།
[梵]死刑花。རིུ་ལྷག་པ།
应作རིུ་ལྷག་པ།

ཀ་རྩ་པ་ན། དབུལ་ཞའི་དྲང་
ཅེ། དབུལ་ཞེ་གང་ལས་
བྱས་པའི་ཤམ་ཀའོ། [梵]
银钱，一钱银制造的一种
硬币。

ཀ་བྱ། ཤྱག་བྱའམ་ཁ་མདྲོག་
དཀར་པོ། 1. 纸。2. 白颜
色。

ཀ་ལན་ད་ཀ བྱ་མཆིལ་བ་སྟེ་
གྲོང་གི་བྱིུ་ཞེས་བྱིལ་ནང་
དུ་འཁོར་བའི་བྱ་ཆུང་དུའི་
མིང། 麻雀，家雀。

ཀ་ཤ ལྷ་དང་། མྱེང་པོའམ་ཤ་
མ་བྱེ་བྲག་ཅིག་ལ་གོ།
1. 野草。2. 地生，树的别
名。3. 一种蘑菇。

ཀ་ཤི། གསལ་ལྡན་ནམ་གྲོང་
ཁྱེར་གསལ་ལྡན་གྱི་མིང།
光明，光明城。

ཀ་ཤི་ཀའི་རས། གྲོང་ཁྱེར་
གསལ་ལྡན་ནས་བྱང་བའི་
རས་སམ་ལྷ་ར་རྒྱ་སི་ནས་
བྱང་བའི་རས་ལ་བྱེད།

婆罗尼斯城所产的布。

ཀླ་ཤི་ཀ གསལ་ལྷན་ཏེ་སྒྲོང་
ཁྱེར་ལྷ་ར་ལྷ་སའི་མིང་།

[梵]迦尸迦，即古印度的一城市名。

ཀག སྒྲོ་བྱར། ཀག་གིས་……

ལངས་པ་ལྟ་བུ། 忽然，突然。

ཀག་གིས། ལྷུར་བར་རམ་སྒྲོ་

བྱར་གྱིས། 迅速，快速，忽然，突然。

ཀག་སྟེ། རྟོབ་སྟེ། སྒྲོ་བྱར་གྱི་

ཡང་བ། 忽然，突然。

ཀང་། ཀང་། ཀང་ན་གནས་པ།

何，住在何处。

ཀང་པ། ཁང་པ། གཞིམ་ཁང་

ངམ་མིའི་སྤྱད་ཁང་། 房屋，住所，家舍。

ཀལ། ཀང་ཀ མགོ་པོ་ནག་ལ་

རྒྱབ་དཀར་བའི་རྩར་བྱ་……

ཞིག [梵]一种食尸鸟。

ཀན། བྱང་མཚུབ་ཅེས་ལག་……

པའི་དགྱིལ་མཚུབ་གྱི་མིང་།

手的中指。

ཀབ། ཁབ། རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་

དང་འཆོམ་སྤྱད་ཅིག་གི་……

མིང་། 1. 帝王的王宫。

2. 针，缝具之一。

ཀབ་ཁ། ཁབ་མགོ་འམ་ཁབ་……

ཅེའོ། 针头，针尖。

ཀམ་ཙ། ཀན་རྩལ་མ་ཀན་ལྟ་

ལ་ཟེར། 甘州，即今甘肃张掖市。

ཀམ་མེ་ཀམ་མེ། སྐམ་མེ་སྐམ་

མེ་ཟེར་བ་ལྟ་བུ། 一种身形的姿态。

ཀལ། ཁལ། རྩད་འགྲོའི་རྒྱབ་

རྩ་འགལ་བའི་ཁལ་མའི་……

མིང་། 驮子，如牲畜背上所承运的货驮子。

ཀལ་བལ། ཀ་བ་སྟེ། ཁང་……

པའི་ཀ་བའོ། 柱，房柱。

ཀར། གཏིང་དང་ཤུགས་དྲག་

གི་ཚུལ། 深深地，急剧地。

ཀར་ཀར། གཞེར་མིག་སྟེ་བྱག་

རུའི་གནད། 剧痛, 痛点。

ཀར་གྱིས། རྒྱགས་དྲག་གི་ཚུལ།

猛然, 剧烈状, 急剧状。

ཀར་གྱིས་བྱག་ རྒྱགས་དྲག་གི་

ན་བ། 刺痛, 一种急剧的病痛。

ཀར་མ། འཕྲིན་ལས་སམ་ལས་

ཀྱི་དོན། [梵]工作, 职务。

ཀར་ཚེན། ཀར་གྱིས་བྱག་དང་

འདུའོ། 见ཀར་གྱིས་བྱག་

ཀར་འོང་། ཀར་གྱིས་བྱག་……

དང་འདུའོ། 见ཀར་གྱིས་

བྱག་

ཀལ། ཀལ་དང་འདུའོ། 见

ཀལ།

ཀི་ཀང་། བྱ་བ་འཕྲག་བྱ་རྩ་ག་

མགོ། ས་བདག་ཀི་ཀང་གི་

མིང་། [梵] 1. 遍入鸦头

(藻)。 2. 地神“格冈”之名。

ཀི་རྒྱུ་། སྔ་ཉལ་མ་གཡོག་སྔ་

དང་། རག་པའི་མིང་།

[梵] 1. 使者, 遣使。 2. 仆
人, 男仆。 3. 土匪, 强盗。

ཀིམ་པའི་འབྲས་བྱ། ཤིང་……

ཏྲིག་ཕྱི་བཟང་ཡང་དུག་……

ལྷན་པ་ཞིག་སྟེ། སྔག་མར་

དུས་ཞིམ་པར་ལྷར་སྤང་……

ཡང་སྔོས་རྗེས་དུག་སྔག་……

ནས་སྤྱག་བསྐལ་ཐུང་བ་……

ཞིག་ཡིན། 一种毒果, 外部

好看, 内有毒。初食味甘甜,
食后中毒难受。

ཀིམ་ཤིང་ཀོང་ཚ། ཁྱིམ་ཤིང་

ཀོང་འོའི་བྱི་ཚུལ་གཞན།

(汉妃)金城公主。

ཀིམ་ཤིང་ཁོང་ཚ། ཁྱིམ་ཤིང་

ཀོང་འོ་དང་འདུ། འབྲི་……

ཚུལ་གཞན། 注同上。

ཀིམས་ཤིང་ཀོང་ཚ། ཁྱིམ་……

ཤིང་ཀོང་འོ་དང་འདུ།

འབྲི་ཚུལ་གཞན། 注同上。

ཀི་བྱ་ལང་། ཀ་མི་ལ་སྟེ། སེར་

སྐུའམ་ཨ་ག་རུའི་མིང་།